

Suomalaista lintutiedettä Finnish ornithological studies

Toimittanut / Edited by OLLI JÄRVINEN

Tämä kirjoitus jatkaa viime vuosikerran numeroissa 1—2 olleita kirjallisuusesittelyjä. Lisäksi selostuksia ovat laatineet Matti Leinonen (1), Pentti Vikberg (1) ja Risto A. Väisänen (2). Heille lämpimät kiitokset.

This section was presented in *Ornis Fennica* 1/1977. Most Finnish articles presented in this issue appeared in 1977 in *Lintumies* (see *Ornis Fennica* 54:39 for the subscription prices). *Lintumies* includes extensive English summaries.

HARJU, T. 1977: *Summary*: Results of the spring passage inquiry in 1975. — *Lintumies* 12:2—13.

4 tables. — Address: Jämeräntaival 10 D 63, SF-02150 Espoo 15.

HUHTALO, H. & O. JÄRVINEN 1977: Quantitative composition of the urban bird community in Tornio, northern Finland. — *Bird Study* 24:179—185.

Tornion keskustassa (yht. 190 ha) tehtiin 1975 kartoitusmenetelmällä pesimälinnuston laskentoja, joiden tulokset esitetään. Kaupungistuneessa osassa pesi n. 700 paria/km² (runsaimpina varpunen, tervapääsky ja räkätti), mikä ylittää selvästi seudun luonnonbiotooppien lintutiheyden. Linnuston monipuolisuuden osoitetaan vähenevän selvästi kaupungistuneisuuden asteen kasvaessa. Tuloksia verrataan Keski-Euroopassa tehtyihin kaupunkilinnustoa koskeviin tutkimuksiin ja todetaan Tornion tiheys korkeaksi, joskin todettuja huipputiheyksiä selvästi alhaisemmaksi. Kaupunkien linnustossa runsaimmat lajit ovat jokseenkin samat eri puolilla Eurooppaa — esim. varpusella on yliherruus miltei kautta Euroopan ja jopa Arizonassa asti. Tornion pohjoisuus tuo mukanaan kiintoisia erikoispiirteitä: mm. turkinkyhky, naakka, sini-tiainen ja mustarastas puuttuvat, mutta puna-kylki ja varsinkin räkätti ovat runsaita. — Osoite (Huhtalo): Laivurinkatu 14, 95400 Tornio.

HYTTIÄ, K. 1977: *Summary*: Bird atlas in Finland after three years' work. — *Lintumies* 12:54—59.

2 tables, 3 figs. — Address: Department of Zoology, University of Helsinki, P. Rautatiekatu 13, SF-00100 Helsinki 10.

JÄRVINEN, O. 1977: Teorin om öars biogeografi belyst med exempel från Finlands skärgård. — *Nordenskiöld-samfundets tidskrift* 37: 27—38.

Kirjoituksessa esitellään saarten eliömaantiedettä koskevia teorioita ja pohditaan sovellutuksia Suomen saariston tutkimukseen. Lintuesimerkit koskevat saaren pinta-alan ja lajimäärän suhdetta, yhden saaren pesimälinnuston runsausjakaumaa (log-normaalin jakauma), merensaarten vuotuista lajivaihtumaa sekä sukcession ja saarteorioiden suhdetta. Teorioita voidaan soveltaa luonnonsuojelukysymyksiin. — Osoite: Perinnöllisyystieteen laitos, P. Rautatiekatu 13, 00100 Helsinki 10.

JÄRVINEN, O., K. KUUSELA & R. A. VÄISÄNEN 1977: *Summary*: Effects of modern forestry on the numbers of breeding birds in Finland in 1945—1975. — *Silva Fennica* 11:284—294.

4 tables, 3 figs. — Address (Järvinen) above.

JÄRVINEN, O. & R. A. VÄISÄNEN 1977: Constants and formulae for analysing line transect data. — *Moniste*, 10 s., Helsinki.

Linja-aineistojen käsittelyssä tarvittavien kaavojen ja lajikohtaisten vakioiden (mm. kuuluvuuskertoimet 175 lajille) kokoelma. — Osoite (Järvinen) yllä.

JÄRVINEN, O. & R. A. VÄISÄNEN 1977: Long-term changes of the North European land bird fauna. — *Oikos* 29:225—228.

Linja-aineistoa käytettiin Suomen pesivän maalinnuston kannanmuutosten tutkimiseen jakamalla aineisto 3 jaksoon (keskivuodet noin 1945, 1955 ja 1975). Koko aineistoon kuului 78000 havaintoa. Eri lajien tiheydet arvioitiin

kultakin jaksolta ja todettiin, että 86 lajista, joiden kanta oli väh. 20 000 paria 1945, 43 % on selvästi runsastunut, 28 % ollut jokseenkin vakaita (keskimuutos alle 1 % vuodessa) sekä 29 % taantunut. 56 runsaimmasta lajistamme (nykykanta väh. 160 000 paria) miltei joka toinen on viimeisten vuosikymmenten aikana ainakin kaksinkertaistanut kantansa, mutta vain 5/56 on selvästi vähentynyt. Runsaimpien lajien kannat ovat olleet suhteellisesti vakaampia kuin vähemmän runsaiden. — Osoite (Järvinen) yllä.

LEHIKONEN, E. 1977: *Summary*: A hybrid between Turtle and Collared Dove in Turku, SW-Finland. — *Lintumies* 12:88—90.

1 table. — Address: Department of Biology, University of Turku, SF-20500 Turku 50.

LEHIKONEN, E. & P. NIEMELÄ 1977: *Summary*: Moults study on passerines. — *Lintumies* 12:33—44.

4 tables, 3 figs. — Address (Lehikoinen) above.

LEINONEN, M. 1974: The breeding population of *Motacilla a. alba* (L.) in a water-course area in central Finland. — *Ann. Zool. Fennici* 11:276—282.

Västäräkin pesivä populaatio arvioitiin 1967—72 Keuruun reitillä. Alueella (70 km², rantaviivaa 230 km) pesivien parien määrä vaihteli 155—174 parin välillä. Kannan tiheys koko alueella oli keskim. 2.4 paria/km², rantavyöhykkeessä (50 m rantaviivan molemmin puolin) 14.4 paria/km², rantaviivan pituuden suhteen 0.7 paria/km. Ihmisen toimesta on syntynyt runsaasti västäräkille sopivia biotooppeja. Tiheästi asutulla alueella (keskim. 6.9 asumusta/km) pesimäkannan tiheys oli rantavyöhykkeessä 31.5 paria/km², mutta harvasti asutulla alueella (0.1 asumusta/km²) vain 4.5 paria/km². Vaikka pesivien parien määrä vaihteli vuosittain vain vähän, pareista kolmannes pesi reviirollä, joka ei edellisenä kesänä ollut asuttu. Peräkkäisinä vuosina käytettiin samalla reviirollä useimmiten eri pesäpaikkaa, ellei kyseessä ollut edellisvuoden pesivä yksilö. Täten västäräkillä lienee Keuruun reitin tapaisessa pesimäympäristössä runsaasti valittavana sekä reviireja että pesäpaikkoja. Västäräkin selvä hakeutuminen ihmisen luomaan ympäristöön, avoimeen rantabiotooppiin, ei tuota parempaa pesimätulosta kuin pesintä luonnonvaraisilla alueilla, vaan selittyyneen siten, että avoin habitaatti ja sopivat pesäpaikat toimivat voimakkaasti houkuttelevina ärsykeinä. — Osoite: Kirjavaisenk. 19 D 14, 33560 Tampere 56.

LEMMETYINEN, R., P. RANTAMÄKI & R. UUSITALO 1977: *Summary*: ΣDDT and PCB residues in the Arctic Tern, the Osprey and the Hooded Crow nesting in the archipelago of south-western Finland. — *Lintumies* 12:108—117.

7 tables, 1 fig. — Address (Lemmetyinen): Department of Biology, University of Turku, SF-20500 Turku 50.

SAMMALKORPI, I. 1977: *Summary*: Spring passage inquiry in 1976. — *Lintumies* 12:101—107.

1 table, 2 figs. — Address: Biological Station, SF-16900 Lammi.

SAUROLA, P. 1977: *Summary*: On the migration of the Ruff in the light of Finnish recoveries. — *Lintumies* 12:14—22.

1 table, 3 maps. — Address: Zoological Museum, University of Helsinki, P. Rautatiekatu 13, SF-00100 Helsinki 10.

SAUROLA, P. 1977: *Summary*: The migration routes of the Finnish Common Buzzards. — *Lintumies* 12:45—53.

6 maps. — Address above.

SAUROLA, P. 1977: *Summary*: The Finnish Waxwing, *Bombycilla garrulus*, recoveries. — *Lintumies* 12:79—87.

1 table, 6 maps. — Address above.

SAUROLA, P. 1977: *Summary*: Ringing and recoveries of the Finnish Ravens, *Corvus corax*. — *Lintumies* 12:118—123.

2 figs., 5 maps. — Address above.

SOLOMONEN, T. 1977: *Summary*: Breeding biology of the Garden Warbler. — *Lintumies* 12:69—78.

8 tables, 3 figs. — Address: Ostostie, SF-05400 Jokela.

ULMANEN, I., P. SAIKKU, P. VIKBERG & J. SORJONEN 1977: *Ixodes lividus* (Acari) in Sand Martin colonies in Fennoscandia. — *Oikos* 28:20—26.

Törmäpääskyssä loisivan *Ixodes lividus* -punkin esiintymistä tutkittiin eri puolilla Fennoskandian. Etelä- ja Itä-Suomessa laji todettiin 15 %:lla aikuisista pesintäkauden alussa, mutta osuus laski alle 10 %:iin kauden edetessä. Poikasista 30 % oli punkin saastuttamia, nuorista linnuista 20 %. Aikuisissa oli pääasiassa punkin toukka- ja nyμφiasteita, kun taas poikaset ja nuoret kantoivat aikuisia naaraita. Aikuisia punkkikoiraita esiintyi vain pesissä. Pesissä todettiin syksyllä ja keväällä kaikki kehitysasteet. Punkeja kantaneista linnuista ei verinäytteissä havaittu mitään virusolainta; näitä ei todettu myöskään pesissä olleista punkeista. Artikkelissa

on myös tiivistelmä päijät-hämäläisen törmäpääskypopulaation pesimäbiologiasta. — Osoite (Vikberg): Asemank. 52 B 17, 05800 Hyvinkää.

VÄISÄNEN, R. A. 1977: Geographic variation in timing of breeding and egg size in eight European species of waders. — *Ann. Zool. Fennici* 14:1—25.

Meriharakan, tyllin, karikukon, taivaanvuohen, punajalkaviklon, lapinsirrin, suosirrin ja vesipääskyn pesinnän ajoittumista ja munankokoa selviteltiin Koillis-Euroopan populaatioissa aineistona 7200 mitattua pesyettä (pääasiassa munakokoelmista). Tietyn kannan pesinnän ajoittumisen ilmaisi päämunintakausi (MLP), viiden vrk:n tarkkuudella esitetty ajanjakso, jonka kuluessa noin 80 % kannan pesyistä aloitetaan. MLP on useimmiten tarkempi kuin aikaisemmin käytetyt pesinnän ajoittumisen mitat (varhaisimman ja myöhäisimmän pesyeen vaihteluväli tai muninnan aloittamispäivien keskiarvo). Pohjoisilla lajeilla MLP on 20 vrk (lapinsirri ja vesipääsky), eteläisemmällä 30—40 vrk (meriharakka ja taivaanvuohi); tyllillä se muuntelee Ruijan 20 vrk:sta Brittein saarten 55 vrk:een. Lajin sisällä munankoko kasvaa mantereisesta mereiseen ilmastoon siirryttäessä. Keskiarvot ovat tavallisesti pienimmillään Fennoskandian sisäosissa tai arktisilla alueilla ja korkeimmillaan Islannissa, Färsearilla tai Skotlannissa. Useimmilla lajeilla munamittoja voidaan käyttää rotututkimuksiin. — Osoite: Eläintieteen laitos, P. Rautatiekatu 13, 00100 Helsinki 10.

VÄISÄNEN, R. A. & O. JÄRVINEN 1977: Quantitative structure and primary succession of bird communities in a Finnish archipelago. — *Ornis Scandinavica* 8:47—60.

VÄISÄNEN, R. A. & O. JÄRVINEN 1977: Dynamics of protected bird communities in a Finnish archipelago. — *J. Animal Ecol.* 46: 891—908.

Tutkimukset käsittelevät Iin Kruunien luonnonsuojelualueen pesivää merilinnustoa 20 pesimäkautena 1939—72. Ensimmäisessä kirjoituksessa kuvataan maankohoamisen vaikutuksesta syntyneitä saarityypisarjaa, jonka T. Vartiainen on muodostanut kasvi- ja maantieteellisiin perustein: luoto, luotoletto, letto ja metsäsaari. 1930-luvun lopulla, jolloin saaristo rauhoitettiin, vain metsäsaarilla pesi koostumukseltaan tyyppillinen merilintuyhteisö, mutta 1950-luvulla muidenkin saarityyppien linnusto palautui luonteenomaiseksi. Nykyisin matalien luotojen (A) valtalaji on lapintiira, vähän korkeammilla ja huomattavasti laaja-alaisemmilla luotoletoilla (B) vallitsee selkälokki, ruohoisilla ja lieterantaisilla letoilla (C) kalalokki, mutta metsäsaarille (D) ei voi nimetä tyyppillistä merilintulajia. Kokonaistiheys vaihtelee välillä 0.5 (saarityyppi D) — 129 paria/ha (A), aikuislajujen biomassassa 0.2 (D) — 75 kg/ha (B) ja energiankulutus (EMR) 70 (D) — 26000 kcal/vrk · ha (B). Lajiston monipuolisuus (H') kasvoi saarityypiltä toiselle sukkession edetessä (A: 0.99, D: 3.15). Kruunien linnuston ylläpidon arvioitiin karkeasti vaativan n. 12 000 kg (roska)kalaa kesäkuussa, joten linnuston säilyttäminen tulee halvaksi.

Toisessa tutkimuksessa tarkastellaan populaatioiden kasvua ja todetaan tärkeimpinä ilmiöinä lokkilintujen kantojen kasvu ja siihen liittyvä sorsalintujen siirtyminen pesimään metsäsaarilta lokkikolonioihin. Suojelusta hyötyivät eniten lokkilinnut, mutta kahlaajien kantoihin suojelulla ei ollut vaikutusta. Kullakin saarityypillä lajiversiteetti muuttui tyyppillisellä tavalla lintukantojen voimistuessa: mitä suuremmiksi lokkikoloniat kasvoivat, sitä alhaisemmaksi diversiteetti muuttui. Korkea diversiteetti ei siis aina kerro linnuston suuresta suojeluarvosta, kuten aikaisemmin on usein väitetty. Lisäksi käsitellään teoreettisempia kysymyksiä, kuten lajien lukumäärää saaren pinta-alaa kohti sekä kahlaajalajiston vuotuista vaihtuvuutta. — Osoite (Väisänen) yllä.

*Täydennys 54. vuosikerran (1977) sisällysluetteloon:
Replenishment to the contents of the Volume 54 (1977):*

SAMMALISTO, L. 1977: Talvikauden laskennat 1976—1977
The winter bird census in 1976—1977 127